

Samen met vrijwilligers vrijwilligerswerkbeleid opstellen

Interactieve beleidsvorming

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

Auteur: Vanessa Zondag

Met medewerking van: Matthijs Terpstra en Saskia Daru

Eindredactie: Afdeling communicatie

Fotografie: Redmar Kruihof

Vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & illusie

Bestellen of downloaden: www.movisie.nl

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door financiering van het ministerie van VWS.

© 2009 MOVISIE, september 2009

Samen met vrijwilligers vrijwilligerswerkbeleid opstellen

Interactieve beleidsvorming

Inhoud

A. Naar interactief beleid	4
Interactief beleid is...	4
Interactief, waarom zou ik?	5
Vrijwilligers en hun organisaties	5
Het stappenplan	6
Stap 1: Visie op het vrijwilligerswerk	7
Stap 2: Comfortzone op de participatieladder	11
Stap 3: Visie op betrekken	15
Stap 4: Beleidsfase(n)	19
Stap 5: Instrumenten	23
Stap 6: Welke vrijwilligers?	27
Stap 7: Draagvlak en uitvoering	31
Stap 8: Evalueren	37
B. Instrumenten en voorbeelden	39
C. Literatuurlijst	47

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3**STAP 1** Visie op het vrijwilligerswerk 7**STAP 2** Comfortzone op de participatieladder 11**STAP 3** Visie op betrekken 15**STAP 4** Beleidsfase(n) 19**STAP 5** Instrumenten 23**STAP 6** Welke vrijwilligers? 27**STAP 7** Draagvlak en uitvoering 31**STAP 8** Evalueren 39**B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39**

A. Naar interactief beleid

Interactief beleid is...	4
Interactief, waarom zou ik?	5
Vrijwilligers en hun organisaties	5
Het stappenplan	6

A. Naar interactief beleid

Met de Wmo is de verantwoordelijkheid voor de ondersteuning van het vrijwilligerswerk bij gemeenten gelegd. Om ondersteuning op maat te kunnen bieden, is het van essentieel belang om als gemeente te weten aan welke ondersteuning het (lokale) vrijwilligerswerk behoefte heeft. Niet minder belangrijk is de rol die de gemeente daarin voor zichzelf ziet weggelegd. In 2008 heeft het ministerie van VWS, samen met de VNG en Vereniging NOV (de belangenorganisatie voor vrijwilligerswerk) basisfuncties voor lokale ondersteuning van vrijwilligerswerk opgesteld. Deze basisfuncties (Vertalen, Verbinden, Versterken, Verbreiden en Verankeren) zijn een handreiking aan gemeenten, waarmee zij de ondersteuning van het vrijwilligerswerk kunnen vormgeven. Steeds meer gemeenten treden dan ook met het vrijwilligersveld in contact om af te stemmen aan welke ondersteuning vrijwilligers behoefte hebben. Desondanks vinden veel gemeenten het moeilijk om het beleid ter ondersteuning van het vrijwilligerswerk samen met vrijwilligers(organisaties) vorm te geven. Interactieve beleidsvorming omvat immers meer dan een Wmo-adviesraad raadplegen. Het vrijwilligersdomein is veel breder dan de sectoren die door een Wmo-raad vertegenwoordigd worden. Denk bijvoorbeeld aan kleinschalige vrijwilligersinitiatieven en minder traditionele vrijwilligersorganisaties. Om te weten wat passende ondersteuning in uw gemeente inhoudt, is het belangrijk om de interactieve beleidsvorming breder in te vullen en het vrijwilligersveld breed te raadplegen. In deze brochure vindt u hier veel tips en handvatten voor. Aan de hand van een stappenplan en een aantal goede voorbeelden zult u zien dat het betrekken van vrijwilligers niet moeilijk hoeft te zijn.

Interactief beleid is...

De termen interactief beleid en burgerparticipatie worden vaak door elkaar gebruikt. Interactief beleid is een afgebakend beleidsproces, waarin beleid samen met burgers of andere betrokkenen wordt ontwikkeld, uitgevoerd

Interactief beleid is wettelijk verplicht, de Wet maatschappelijke ondersteuning hierover:

Artikel 11

1. Het college van burgemeester en wethouders betreft de ingezetenen van de gemeente en in de gemeente een belang hebbende natuurlijke en rechtspersonen bij de voorbereiding van het beleid betreffende maatschappelijke ondersteuning, op de wijze voorzien in de krachtens artikel 150 van de Gemeentewet vastgestelde verordening.
2. Het college van burgemeester en wethouders stelt ingezetenen van de gemeente en in de gemeente belang hebbende natuurlijke en rechtspersonen vroegtijdig in de gelegenheid zelfstandig voorstellen voor het beleid inzake maatschappelijke ondersteuning te doen.
3. Het college van burgemeester en wethouders verschaft informatie die nodig is ter uitvoering van het bepaalde in het eerste en tweede lid.
4. Onverminderd het eerste lid vergewist het college van burgemeester en wethouders zich bij de voorbereiding van het beleid tevens van de belangen en behoeften van ingezetenen die hun belangen en behoeften niet goed kenbaar kunnen maken.

Artikel 12

1. Alvorens een voordracht tot vaststelling door de gemeenteraad te doen, vraagt het college van burgemeester en wethouders over het ontwerp-plan advies aan de gezamenlijke vertegenwoordigers van representatieve organisaties van de kant van vragers op het gebied van maatschappelijke ondersteuning.
2. Het college van burgemeester en wethouders voegt bij de voordracht tot vaststelling door de gemeenteraad tevens een motivering hoe het de belangen en behoeften van personen als bedoeld in artikel 11, tweede lid, heeft gewogen.

en/of geëvalueerd. Burgerparticipatie is een brede, algemene term voor alle activiteiten die de overheid onderneemt om burgers te betrekken bij haar activiteiten¹. Deze brochure richt zich specifiek op het interactief beleidsproces om de ondersteuning van het vrijwilligerswerk samen met het vrijwilligersveld vorm te geven.

Interactief, waarom zou ik?

Er zijn verschillende goede redenen om het beleid interactief, samen met vrijwilligersorganisaties, vorm te geven²:

- Het draagvlak voor het beleid wordt vergroot;
- De gemeente verkrijgt veel bruikbare informatie die als bouwstenen voor het beleid kunnen dienen;
- De kwaliteit en uitvoerbaarheid van het beleid wordt verbeterd;
- Er wordt een hoger ambitieniveau gerealiseerd;
- De samenwerking met en tussen externe partijen wordt verbeterd;
- Het contact tussen de gemeente en de vrijwilligers wordt verbeterd;
- Het is wettelijk verplicht.

De ervaring leert dat vrijwilligers het prettig vinden om te worden gehoord en mee te kunnen denken over beleid. Vrijwilligers zijn ervaringsdeskundigen. Zij kunnen u precies vertellen welke knelpunten er in de dagelijkse praktijk spelen en hoe beleidsmaatregelen voor vrijwilligersorganisaties uitpakken. Daarnaast weten vrijwilligers als geen ander welke ondersteuning aansluit bij de behoefte van vrijwilligers(organisaties). Als betrokken buitenstaanders, met veelal een andere kijk op beleidsproblemen en oplossingen, kunnen vrijwilligers met verrassende suggesties komen. Wanneer zij inbreng kunnen hebben in beleid, wordt dit beleid voor een deel ook hun eigendom en verschuift het vaak gehoorde geluid dat de gemeente 'over ons beslist' naar 'met ons beslist'.

Mijke Boedeltje van de Universiteit Twente heeft in 2009 onderzoek³ gedaan naar interactieve besluitvorming op gemeentelijk niveau. Daaruit is gebleken dat interactieve besluitvorming inderdaad tot meer draagvlak leidt. Of dat in een specifiek geval ook zo is, hangt af van twee factoren:

- In het uiteindelijke besluit is ook echt rekening gehouden met de opvattingen van burgers. Zij moeten zich kunnen vinden in de inhoud van de beslissing.
- De besluitvorming is open en eerlijk verlopen. Daarbij beschouwt de burger de inhoud van het uiteindelijke besluit wel als belangrijker dan het proces er naar toe. Naar mate burgers meer invloed uit kunnen oefenen, wordt de interactiviteit groter.

Vrijwilligers en hun organisaties

Het vrijwilligersdomein is een bonte verzameling van vrijwilligers(organisaties) die zich op allerlei verschillende manieren inzetten voor de samenleving. Naast de bekende sectoren als sport en recreatie, kunst en cultuur, zorg en hulpverlening, sociaal-cultureel werk en natuur en milieu behoren ook religie en levensbeschouwing, politieke en ideële doelen, wijk-, buurt- en bewonerszaken, onderwijs en educatie, belangenbehartiging en emancipatie, informatie en advies, verkeer en veiligheid en media tot het vrijwilligersveld. Maar wanneer is iemand vrijwilliger? Officieel is vrijwilligerswerk: *werk dat in enig georganiseerd verband, onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving*. In de praktijk blijkt deze definitie niet houdbaar te

1 Tjalma- den Oudsten, H., Bleijenberg, C., Kaspers, F. en Boom, N. (2006) *Handreiking Burgerparticipatie in de Wmo, SGB0*, Den Haag

2 Commissie Vrijwilligersbeleid (2003), *Interactief in plaats van een brief*, Den Haag

3 Boedeltje, M. (2009), *Draagvlak door interactief bestuur*, Universiteit Twente, Twente

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

zijn. Maatschappelijke stages worden verplicht, vrijwilligers krijgen vergoedingen en burgerinitiatieven kennen een lage organisatiegraad. Vrijwillige inzet kent dus vele verschillende verschijningsvormen en vele verschillende soorten vrijwilligers met verschillende drijfveren, wensen en behoeften wat hen tot vrijwillige inzet beweegt.

Wat is uw definitie van vrijwillige inzet? Raadpleeg de MOVISIE-Draaischijf Vrijwillige Inzet .

Het stappenplan

Wij hebben voor u een stappenplan opgesteld waarin de belangrijkste overwegingen, omstandigheden en te maken keuzes voor het interactief beleidsproces met het vrijwilligersveld zijn opgenomen. Door dit stappenplan te doorlopen, vragen te beantwoorden en keuzes te maken, krijgt u een beeld van hoe u vrijwilligers in uw gemeente kunt betrekken bij het vormgeven van het beleid.

Interactieve beleidsvorming in het kort

Stap 1: Bepaal uw visie op het vrijwilligerswerk

Waarom vinden wij vrijwilligerswerk belangrijk? Wat willen wij bereiken met het vrijwilligerswerkbeleid? Gaan wij uit van smal of breed beleid? En wat is de mate van sturing; dirigent of regisseur?

Stap 2: Bepaal uw comfortzone op de participatieladder en inventariseer de risico's

Informeert of raadpleegt u liever? Of voelt u zich comfortabel bij adviseren, coproduceren of meebeslissen. Let op dat mogelijke risico's uw ambities niet in gevaar brengen.

Stap 3: Bepaal uw visie op betrekken en de voorwaarden die daaraan verbonden zijn

Op welke manier wilt u vrijwilligers gaan betrekken? Zorg ervoor dat voorwaarden zoals openheid, duidelijkheid rol en inbreng, meerwaarde, relatie, capaciteit en middelen in voldoende mate zijn ingevuld.

Stap 4: Bepaal in welke beleidsfase(n) u vrijwilligers wilt betrekken

Gaat u vrijwilligers bij de inventarisatie betrekken of liever bij visievorming, beleidsvoorbereiding, beleidsplan, vaststellen verordening, uitvoering of evaluatie?

Stap 5: Bepaal welke instrumenten u in wilt zetten en hoe u deze het beste op elkaar kunt laten aanvullen

Bijvoorbeeld een enquête in de inventarisatiefase en een vrijwilligersdebat in de visievorming.

Stap 6: Bepaal welke vrijwilligers u wilt betrekken

Werk niet lukraak maar ga op gestructureerde wijze met de werving aan de slag.

Stap 7: Zorg voor draagvlak en start met de uitvoering

Betrek de spelers die nodig zijn voor het creëren van draagvlak bij het vormgeven van de aanpak. Start met de uitvoering en laat zien wat er gebeurt.

Stap 8: Evalueer het interactieve proces en de resultaten daarvan

Is de aanwezige kennis benut? En zijn de doelen/ maatregelen realistisch en haalbaar? Inventariseer de vervolgscenario's en maak daarin een keuze.

Er zijn natuurlijk vele manieren om het beleid interactief vorm te geven. Dit stappenplan is dan ook geen blauwdruk, maar biedt een handvat om het proces vorm te geven. Interactief beleid is altijd maatwerk, elke situatie is immers anders en vergt een eigen, passende aanpak.

 http://www.movisie.nl/119077/def/home/_vrijwilli%20ge_inzet_/over_vrijwillige_inzet/uw_definitie/

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het
vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de
participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en
uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

**B. INSTRUMENTEN EN
VOORBEELDEN 39**

Stap 1: Bepaal uw visie op het vrijwilligerswerk

Stap 1: Bepaal uw visie op het vrijwilligerswerk

De eerste stap in het interactief beleidsproces is het formuleren van uw visie op het vrijwilligerswerk en uw rol als gemeente daarin te bepalen. U kunt uw visie op het vrijwilligerswerk formuleren aan de hand van vier vragen:

1. Waarom vinden wij vrijwilligerswerk belangrijk?
2. Wat willen wij bereiken met het vrijwilligerswerkbeleid?
3. Gaan wij uit van smal of breed beleid?
4. Wat is de mate van sturing; de gemeente als dirigent of als regisseur op afstand?

Smal versus breed beleid

Vrijwilligerswerkbeleid kan 'smal' en 'breed' worden opgepakt. Bij *smal beleid* wil een gemeente bijzondere aandacht en ondersteuning geven aan bepaalde soorten vrijwilligerswerk of bepaalde doelgroepen. Denk bijvoorbeeld aan vrijwilligerswerk in het kader van sociale activering of het stimuleren van jongeren of allochtonen om vrijwilligerswerk te gaan doen. De instrumentele waarde van vrijwillige inzet staat voorop in deze benadering. De gemeente stimuleert het maatschappelijk middenveld om een doelgerichte bijdrage te leveren aan het bereiken en ondersteunen van kwetsbare doelgroepen. Met *breed beleid* wil een gemeente alle vormen van vrijwilligerswerk ondersteunen. De gemeente koestert de intrinsieke waarde van vrijwillige inzet door het in den brede te stimuleren en het werkveld zelf waar mogelijk te versterken. De lokale diversiteit in sectoren en vormen waarin vrijwillige inzet voorkomt, wordt juist aangemoedigd en ondersteund en ook het gemeentelijk beleid biedt ruimte aan de vele gezichten die vrijwillige inzet kent.

De gemeente als dirigent versus de gemeente als regisseur op afstand

Een *gemeente als dirigent* ziet voor zichzelf een sterke verantwoordelijkheid voor de ondersteuning van het vrijwilligerswerk, die gepaard gaat met een sturende rol. Op proactieve wijze bepaalt de gemeente de koers en kaders van het beleid waarbij het maatschappelijk middenveld de logische uitvoerende partner is. Een *gemeente als regisseur op afstand* ziet dat vrijwilligerswerk uit de samenleving zelf komt en gedaan blijft worden, of het nou ondersteund wordt of niet. De gemeente stelt zich meer terughoudend op en creëert voornamelijk het klimaat waarin vrijwilligers, burgers en maatschappelijke organisaties goed kunnen functioneren.

Typetest Wmo en vrijwillige inzet

Hulpmiddel bij het beantwoorden van vraag drie en vier is de [typetest Wmo en vrijwillige inzet](#)⁴. Door de typetest in te vullen krijgt u inzicht in het soort beleid dat het beste bij uw gemeente past en welke rol u daar als gemeente in wilt vervullen. Een combinatie van deze twee dimensies leveren volgens de typetest vier gemeentetypen op die wij ook als basis zullen gebruiken voor de vervolgstappen in interactieve beleidsvorming.

Het heeft de voorkeur de typetest twee keer in te vullen. De eerste keer neemt u de huidige situatie als uitgangspunt 'wat doe je nu als gemeente?'. De tweede keer vult u de test in met de gewenste situatie als

⁴ Kolner, C. en Duijvestijn P. (2007), *Handreiking Wmo en vrijwillige inzet*, DSP-groep, Amsterdam

 <http://www.movisie.nl/typetest>

uitgangspunt 'wat wil je doen als gemeente?'. Daarbij heeft u de keuze om de test alleen met de direct betrokkenen uit de gemeentelijke organisatie in te vullen, maar u kunt er ook anderen bij betrekken, zoals het steunpunt vrijwilligerswerk, de verantwoordelijke portefeuillehouder(s) en de gemeenteraad. Door de test met elkaar in te vullen en erover te discussiëren, komen ieders meningen, ideeën en uitgangspunten aan het licht wat kan helpen om tot afstemming en een gezamenlijk startpunt te komen.

De vier gemeentetypen volgens de typetest

Type I: De ambitie voorbij!

Gemeente als dirigent, smal beleid

Aan ambities en doortastendheid geen gebrek: uw gemeente heeft precies voor ogen hoe vrijwillige inzet optimaal in het Wmo-beleid te benutten. De lat ligt dus hoog. En dat vraagt om een strakke regie, waarbij de middelen gericht en sanctionerend worden ingezet. Zo wordt de hoogte van subsidies rechtstreeks gekoppeld aan de mate waarin maatschappelijke en vrijwilligersorganisaties bijdragen aan de lokale Wmo-doelen. Op die manier komt de ondersteuning terecht bij de groepen die het het hardst nodig hebben. Maar om resultaten te boeken, moet het vrijwilligersveld wél meewerken. Dat lukt alleen als bij het bepalen van koers en kaders voldoende rekening wordt gehouden met de grenzen en mogelijkheden van de civil society. Enige differentiatie en flexibiliteit is bovendien, geboden, om te voorkomen dat de achterblijvers in het veld 'omvallen' en goede nieuwe initiatieven een vroege dood sterven. Op termijn kunnen dergelijke initiatieven en organisaties immers ook 'Wmo-rijp' worden.

Type II: Een behouden koers

Gemeente als dirigent, breed beleid

Uw gemeente combineert twee op het eerste gezicht tegenstrijdige uitgangspunten. Enerzijds wil uw gemeente het vrijwilligersveld niet te veel sturen: vanuit de gedachte dat de civil society van binnenuit moet worden versterkt, wordt het maatschappelijk middenveld niet opgezadeld met de gemeentelijke Wmo-doelen; de civil society (burger) moet haar eigen keuzes maken. Anderzijds houdt de gemeente de regie wel strak in handen door met organisaties prestatieafspraken te maken over wat ze gaat doen om vrijwillige inzet te bevorderen, te ondersteunen en te waarderen. Voordeel van deze combinatie is dat organisaties worden afgerekend op zaken waar zij zelf voor hebben gekozen. Dat komt het draagvlak ten goede. Aan de andere kant kan deze aanpak ook leiden tot (een weliswaar strak georganiseerde) versnippering van aandacht en middelen, met als risico dat kwetsbare groepen onvoldoende worden bereikt.

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Type III: Op hoop van zegen! Regie op afstand, smal beleid

Uw gemeente hinkt op twee gedachten. Enerzijds wordt het wenselijk geacht dat het maatschappelijk middenveld zich meer gaat richten op kwetsbare groepen en dat het eigen organiserend vermogen van de samenleving beter wordt benut. Anderzijds worden de veldorganisaties hier vrij in gelaten; wie kan en wil haakt aan en doet mee met de Wmo, maar er wordt geen druk op uitgeoefend. Dat biedt als voordeel dat het kaf van het koren wordt gescheiden; de kracht van de 'goeden' wordt benut, terwijl de 'mindere goeden' niet onnodig worden belast. Het is echter zeer de vraag hoeveel 'goeden' zich spontaan melden als een sterke prikkel om mee te doen ontbreekt. Een goed 'incentive' voor degenen die bijdragen aan Wmo-doelen, zoals korting op accommodatiehuur of extra subsidie, gekoppeld aan prestatieafspraken kan wellicht geen kwaad.

Type IV: De leunstoel Regie op afstand, breed beleid

Uw gemeente houdt haar rol en taak graag overzichtelijk. Ze beperkt zich grotendeels tot faciliteren en ondersteunen van vrijwillige inzet en burgerinitiatieven in brede zin. Dit vanuit de visie dat vrijwillige inzet iets is wat vanzelf ontstaat en dus niet valt af te dwingen. Het maatschappelijk middenveld of burgers moet je niet opzadelen met allerlei overheidsdoelen. Je moet haar juist waarderen om de intrinsieke waarde die ze vertegenwoordigt. Uw gemeente gaat daarom grotendeels af op de wensen en behoeften van de civil society zelf. Kort door de bocht geformuleerd: de burger c.q. het veld bepaalt en de gemeente betaalt. Die terughoudende rol voorkomt dat het werkveld wordt overvraagd, maar heeft ook een keerzijde. Het kan ertoe leiden dat in de verdeling van gemeentelijke middelen niet de kwaliteit van plannen de doorslag geven, maar de kennis van organisaties over de weg naar subsidiepotjes. Bovendien moeten vrijwilligersorganisaties ook niet worden onderschat. Weliswaar ogen ze soms kwetsbaar, maar met de nodige aansporing en ondersteuning zijn zij vaak tot meer in staat dan je denkt.

Conclusies trekken

Als u weet welk type gemeente u bent, dan is de grote vraag of u daar tevreden mee bent. Misschien wilt u wel een ander type zijn of heeft u ambities die moeilijk binnen dat type zijn te realiseren. Elk type kent namelijk haar eigen aandachtspunten en uitdagingen. Als u een ander type gemeente wilt zijn, dan zult u uw keuze voor beleid en de mate van sturing daarop aan moeten passen. Maakt u zich zorgen of u uw ambities wel kunt bereiken, dan kan interactief beleid u daarbij behulpzaam zijn. Interactief beleid kan namelijk een nieuwe ontwikkeling inluiden als de gemeente bereid is invloed af te staan aan het vrijwilligersveld. Daarbij is het wel noodzaak dat u uw visie en rol heeft bepaald voordat u vrijwilligersorganisaties gaat betrekken bij het vormgeven van beleid.

Stap 2: Bepaal uw comfortzone op de participatieladder

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Stap 2: Bepaal uw comfortzone op de participatieladder

Vrijwilligers betrekken kan op verschillende manieren. De participatieladder geeft de verschillende vormen van betrekken weer. Hoe hoger op de ladder, hoe meer invloed vrijwilligers op het beleid hebben. In feite spreken we pas van interactief werken vanaf trede drie. De meest vergaande vorm van betrekken, meebeslissen, komt in de praktijk niet veel voor. Raadplegen en adviseren zijn de meest voorkomende vormen.

1. Informeren

Bij informeren heeft de gemeente geheel zelfstandig de agenda voor besluitvorming bepaald en beleid opgesteld. Het vrijwilligersveld is niet betrokken bij het vormgeven van het beleid en heeft geen invloed op de plannen kunnen uitoefenen. De gemeente informeert de vrijwilligersorganisaties over het beleid zodat de bekendheid daarvan wordt vergroot.

2. Raadplegen

In deze trede raadpleegt de gemeente het vrijwilligersveld met een gesloten vraagstelling. De gemeente heeft zelf de agenda voor besluitvorming bepaald, maar het vrijwilligersveld wordt wel als gesprekspartner betrokken bij het ontwikkelen van beleid. De invloed van het vrijwilligersveld is echter beperkt. Het vrijwilligersveld mag zich meestal alleen uitspreken over een gegeven beleidsaanpak binnen een gegeven probleemomschrijving. De gemeente heeft bijvoorbeeld een concept vrijwilligerswerkbeleid opgesteld waarop het vrijwilligersveld feedback mag geven.

3. Adviseren

Bij adviseren vraagt de gemeente het vrijwilligersveld een open advies waarbij veel ruimte voor discussie en inbreng is. De gemeente bepaalt zelf de agenda maar het vrijwilligersveld kan ook zelf problemen en oplossingen aangeven. De gemeente vraagt het vrijwilligersveld bijvoorbeeld hoe (de ondersteuning van) het vrijwilligerswerk er over 5 jaar uit moet zien. De vrijwilligersorganisaties worden al in de beleidsvoorbereidingsfase betrokken en kunnen vanaf het begin af aan meedenken en ideeën aanleveren.

4. Coproduceren

Bij coproduceren werkt de gemeente intensief en op basis van gelijkwaardigheid samen met vrijwilligersorganisaties. De gemeente en vrijwilligersorganisaties bepalen samen de agenda voor besluitvorming en gaan samen op zoek naar oplossingen. De gemeente kan bijvoorbeeld besluiten het vrijwilligerswerkbeleid in samenwerking met vrijwilligersorganisaties op te stellen.

5. Meebeslissen

Bij meebeslissen geeft de gemeente het vrijwilligersveld de bevoegdheid om binnen randvoorwaarden zelf beslissingen te nemen of beleid uit te voeren. De gemeente ziet zichzelf vooral als facilitator en biedt het vrijwilligersveld ondersteuning in het vormgeven van beleid. Vrijwilligersorganisaties ontwikkelen bijvoorbeeld een promotiecampagne voor het vrijwilligerswerk en de gemeente biedt hierbij de ambtelijke ondersteuning, geld en materiële hulpmiddelen.

Uw comfortzone

Elk gemeentetype heeft een bepaalde voorkeur voor de mate waarin zij hun invloed willen delen. In de tabel op pagina 14 is aangegeven welke vorm van betrekken de verschillende typen gemeente meestal comfortabel vinden. Dit betekent echter niet dat deze comfortzone in uw situatie ook een goede vorm van betrekken is. Elke comfortzone kent namelijk ook risico's die uw ambities in gevaar kunnen brengen. Als de genoemde risico's uw ambities

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

dreigen te doorkruisen, is het verstandig om de comfortzone te verlaten en een andere vorm van betrekken te kiezen. De quickscan 'visie op betrekken' in stap 3 helpt u hierbij.

De vier gemeentetypen en hun comfortzone

Type gemeente	Comfortzone	Risico's
I De ambitie voorbij	Informereren	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeente slaagt er niet in om haar ambitie te realiseren omdat vrijwilligersorganisaties zich niet betrokken voelen bij het beleid. • De ambities van de gemeente sluiten niet aan bij de behoeften van het vrijwilligersveld. • Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de wensen en grenzen van het vrijwilligersveld zelf. • Het vrijwilligersveld laat zich niet sturen en werkt niet mee omdat er geen draagvlak voor het beleid is.
II Een behouden koers	Raadplegen	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeente slaagt er niet in om haar ambitie te realiseren omdat vrijwilligersorganisaties niet precies weten wat er van hen wordt verwacht en wat de status van hun inbreng is. • Het vrijwilligersveld kan geen eigen keuzes maken omdat zij zich alleen mogen uitspreken over een gegeven beleidsaanpak binnen een gegeven probleemomschrijving. • De ambities van de gemeente sluiten niet aan bij de behoeften van het vrijwilligersveld. • Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de wensen en grenzen van het vrijwilligersveld zelf. • Het vrijwilligersveld laat zich niet sturen en werkt niet mee omdat er geen draagvlak voor het beleid is. • De inbreng van vrijwilligersorganisaties komt niet goed tot haar recht omdat er teveel nadruk ligt op grote diversiteit in sectoren en vormen van vrijwillige inzet. Alle soorten vrijwilligerswerk en sectoren worden tegelijkertijd op dezelfde wijze geraadpleegd.
III Op hoop van zegen	Adviseren	<ul style="list-style-type: none"> • Het gemeentelijk beleid kent weinig inhoud en richting omdat het vrijwilligersveld daar geen initiatief toe neemt. • De gemeente slaagt er niet in haar ambitie te realiseren omdat zij te weinig resultaatgericht te werk gaat en vrijwilligersorganisaties niet lastig wil vallen met Wmo-doelen. • Bij het vrijwilligersveld ontbreekt een sterke prikkel om mee te doen aan het vormgeven van beleid. • Er is te weinig oog voor variëteit van vrijwillige inzet. • De gemeente raadpleegt alleen een selecte groep van vrijwilligersorganisaties die vooral hun eigen belangen bepleiten zonder overzicht te hebben over het groter geheel. Minder traditionele vrijwilligersorganisaties die niet in beeld zijn bij de gemeente worden niet geraadpleegd.
IV De leunstoel	Adviseren	<ul style="list-style-type: none"> • Het gemeentelijk beleid kent weinig inhoud en richting omdat het vrijwilligersveld daar geen initiatief toe neemt. • De gemeente slaagt er niet in haar ambitie te realiseren omdat zij te weinig resultaatgericht te werk gaat en vrijwilligersorganisaties niet wil lastig vallen met Wmo-doelen. • Bij het vrijwilligersveld ontbreekt een sterke prikkel om mee te doen aan het vormgeven van beleid. • De inbreng van vrijwilligersorganisaties komt niet goed tot haar recht en krijgt niet de benodigde aandacht omdat er teveel nadruk ligt op grote diversiteit in sectoren en vormen van vrijwillige inzet. Alle soorten vrijwilligerswerk en sectoren worden tegelijkertijd op dezelfde wijze geraadpleegd. • Het beleid wordt sterk bepaald door de meer traditionele vrijwilligersorganisaties die reeds nauwe banden met de gemeente onderhouden.

Stap 3: Bepaal uw visie op betrekken

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Stap 3: Bepaal uw visie op betrekken

Om inzicht te krijgen in welke vorm van betrekken het beste bij u past, hebben wij voor u een quickscan Visie op betrekken opgesteld. In deze quickscan zijn de belangrijkste afwegingen voor interactief beleid opgenomen. Beantwoord de tien vragen, tel het aantal punten bij elkaar op en bekijk welke vorm van betrekken bij u past.

De quickscan Visie op betrekken										
1. Wilt u zelf de besluitvormingsagenda bepalen?										
☐ a. Ja (1)					☐ b. Nee (2)					
2. Ziet u de vrijwilliger als gesprekspartner bij het ontwikkelen van beleid?										
☐ a. Ja (2)					☐ b. Nee (1)					
3. Bent u bereid om samen met vrijwilligers de besluitvormingsagenda op te stellen?										
☐ a. Ja (2)					☐ b. Nee (1)					
4. Hebben vrijwilligers de gelegenheid om problemen en eventuele oplossingen aan te dragen?										
☐ a. Ja (2)					☐ b. Nee (1)					
5. Spelen de ideeën van vrijwilligers een volwaardige rol in de ontwikkeling van beleid?										
☐ a. Ja (2)					☐ b. Nee (1)					
6. Wilt u samen met vrijwilligers op zoek te gaan naar oplossingen?										
☐ a. Ja (2)					☐ b. Nee (1)					
7. Bent u bereid zich te verbinden aan de resultaten van het interactief beleidsproces?										
☐ a. Ja (2)					☐ b. Nee (1)					
8. Wilt u de mogelijkheid hebben om af te wijken van de resultaten van het interactief beleidsproces?										
☐ a. Ja (1)					☐ b. Nee (2)					
9. Bent u bereid de beleidsvorming geheel aan vrijwilligers over te laten als ambtenaren een adviserende rol vervullen?										
☐ a. Ja (2)					☐ b. Nee (1)					
10. Als de beleidsvorming geheel aan vrijwilligers is over gelaten, bent u dan bereid de resultaten zonder aanpassingen over te nemen als aan vooraf gestelde randvoorwaarden is voldaan?										
☐ a. Ja (2)					☐ b. Nee (1)					
Uw score:										
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Informereren		Raadplegen		Adviseren		Coproducteren		Meebeslissen		

De voorwaarden

Elke vorm van betrekken kent zijn eigen voorwaarden. In onderstaande tabel zijn de kernvoorwaarden⁵ per vorm van betrekken nader uitgewerkt en kunt u lezen waar u rekening moet houden in de uitwerking. Het succes van interactief beleid wordt mede bepaald door de mate waarin deze voorwaarden zijn ingevuld. Als u niet of in beperkte mate aan de voorwaarden kunt voldoen, wees dan bescheiden met de mate van interactie. Uiteindelijk beslist u natuurlijk zelf welke vorm van betrekken u kiest en welke voorwaarden u daarbij stelt. Om uw voorwaarden helder te krijgen, kunt u voor u zelf nagaan wat u wel en niet wilt met de interactie met vrijwilligersorganisaties. Vervolgens kunt u dit in uw persoonlijke voorkeuren en voorwaarden verwoorden.

De kernvoorwaarden		
Vorm betrekken	Kernvoorwaarden	Uitwerking
Informeren	Openheid	De gemeente wil zelf het beleid opstellen en het vrijwilligersveld alleen op de hoogte houden van beleid zodat zij weten wat er speelt.
	Duidelijkheid rol en inbreng	De gemeente kan motiveren waarom het vrijwilligersveld geen inbreng in het beleid heeft.
	Meerwaarde	Voor het slagen van beleid is het nodig dat het vrijwilligersveld ervan op de hoogte is of dat deze wordt overtuigd gevolg te geven aan het beleid.
	Constructieve relatie	De gemeente is voor de inhoudelijke bepaling van het beleid niet of in beperkte mate afhankelijk van de bijdrage van het vrijwilligersveld en het vrijwilligersveld is bereid naar de gemeente te luisteren.
Raadplegen	Geschikte problematiek	De benodigde ondersteuning van het vrijwilligerswerk is volledig uitgekristalliseerd.
	Personele capaciteit en middelen	De gemeente heeft voldoende menskracht, geld en andere hulpmiddelen om de informatie-uitwisseling met het vrijwilligersveld vorm te geven.
	Openheid	De gemeente wil het voorgestelde beleid inhoudelijk toetsen en is bereid het voorstel op onderdelen aan te passen voor zover dit past binnen het reeds geformuleerde concept. Daarbij is de gemeente bereid het vrijwilligersveld inzicht te geven in het beleidsproces en de afweging van besluiten zodat zij zicht krijgen op hun rol in het geheel en weten wat er met hun inbreng gebeurt.
	Duidelijkheid rol en inbreng	De gemeente is in staat een concreet beleidsvoorstel te formuleren en kan aan de hand hiervan vrijwilligersorganisaties duidelijk maken welke inbreng wel en niet zinvol is.
	Meerwaarde	De gemeente wil van het vrijwilligersveld horen in hoeverre zij het voorgesteld beleid steunen en van hen leren in hoeverre er bepaalde hiaten zijn.
	Constructieve relatie	De gemeente staat daadwerkelijk open voor de kennis en ervaring van het vrijwilligersveld en zij zijn evenals het vrijwilligersveld bereid met elkaar een discussie of dialoog aan te gaan en zich in te leven in elkaars positie, belangen en opvattingen.
	Geschikte problematiek	De benodigde ondersteuning van het vrijwilligerswerk is in grote mate uitgekristalliseerd.
Personele capaciteit en middelen	De gemeente heeft voldoende menskracht, geld en andere hulpmiddelen voor de communicatie met het vrijwilligersveld. Ook de vrijwilligersorganisaties hebben voldoende tijd voor communicatie.	

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

⁵ Pröpper, I en D Steenbeek (2001), *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*, Coutinho, Bussum

Vorm betrekken	Kernvoorwaarden	Uitwerking
Adviseren	Openheid	De gemeente heeft nog niet duidelijk in beeld wat de precieze richting en omvang van het beleid wordt en is bereid om veel invloed met het vrijwilligersveld te delen. Het vrijwilligersveld krijgt veel ruimte om de gemeente te overtuigen of voor hun ideeën te winnen maar de gemeente wil uiteindelijk wel zelf beslissen. Daarbij is de gemeente bereid het vrijwilligersveld inzicht te geven in het beleidsproces en de afweging van besluiten zodat zij zicht krijgen op hun rol in het geheel en weten wat er met hun inbreng gebeurt.
	Duidelijkheid rol en inbreng	De gemeente is in staat vooraf een inhoudelijk beleidskader te formuleren waarbinnen vrijwilligersorganisaties een inbreng kunnen hebben. Binnen dit kader kunnen de vrijwilligersorganisaties over alles meepraten maar zij kunnen niet (mee) beslissen. Wel zal het advies zwaar meewegen.
	Meerwaarde	De gemeente wil van het vrijwilligersveld leren en de vrijwilligersorganisaties zijn ook werkelijk in staat relevante en ontbrekende kennis te leveren en bereid hun visie en ervaringen te delen.
	Constructieve relatie	De gemeente stelt het beleid werkelijk afhankelijk van de kennis en ervaring van het vrijwilligersveld en zij zijn beiden bereid met elkaar een discussie of dialoog aan te gaan en zich in te leven in elkaars positie, belangen en opvattingen.
	Geschikte problematiek	De vrijwilligersorganisaties zijn zeer betrokken bij de problematiek. De problematiek is nog niet voldoende uitgekristalliseerd en moet worden geconcretiseerd.
	Personele capaciteit en middelen	De gemeente heeft voldoende menskracht, geld en andere hulpmiddelen voor de communicatie met het vrijwilligersveld en de vrijwilligersorganisaties hebben voldoende tijd voor communicatie.
Coproducteren	Openheid	De gemeente is bereid en in staat tot grote inhoudelijke openheid en is eventueel bereid tot compromissen sluiten. Ook het vrijwilligersveld is bereid tot compromissen sluiten en invloed te delen.
	Duidelijkheid rol en inbreng	De gemeente en het vrijwilligersveld kunnen voldoende eenduidig optreden zonder beperkt te worden door interne meningsverschillen of interventies.
	Meerwaarde	De gemeente verwacht van het vrijwilligersveld een eigen beleidsinspanning. Het vrijwilligersveld is voldoende gecommitteerd om samen te werken en is bereid en in staat ook zelf een beleidsinspanning te leveren.
	Constructieve relatie	Het bundelen van krachten van de gemeente en het vrijwilligersveld is voor beide partijen voordelig en zij hebben voldoende gemeenschappelijke belangen en visies om elkaar aan kunnen vullen.
	Geschikte problematiek	De benodigde ondersteuning van het vrijwilligerswerk is nog verre van uitgekristalliseerd.
	Personele capaciteit en middelen	Zowel de gemeente als het vrijwilligersveld hebben voldoende menskracht, geld en andere hulpmiddelen om een gemeenschappelijk beleid te voeren.
Meebeslissen	Openheid	De gemeente is bereid binnen bepaalde kaders de uitwerking van het beleid aan het vrijwilligersveld over te laten en het beleid van hen over te nemen als het binnen de kaders past.
	Duidelijkheid rol en inbreng	De gemeente weet wat zij willen en is in staat dit door het stellen van inhoudelijke randvoorwaarden aan het vrijwilligersveld duidelijk te maken.
	Meerwaarde	De gemeente verwacht van het vrijwilligersveld een eigen beleidsinspanning op basis van eigen ideeën en ervaringen. Daarbij zijn de afgevaardigden voldoende representatief en georganiseerd om de hun toebedeelde taak adequaat te vervullen.
	Constructieve relatie	Er zijn voldoende waarborgen, in de vorm van coördinatie- en verantwoordingslijnen en gemeenschappelijke uitgangspunten en inzichten, dat de vrijwilligersorganisaties niet buiten de beleidsruimte treden.
	Geschikte problematiek	De benodigde ondersteuning van het vrijwilligerswerk is nog verre van uitgekristalliseerd.
	Personele capaciteit en middelen	Zowel de gemeente als het vrijwilligersveld hebben voldoende menskracht, geld en andere hulpmiddelen om een gemeenschappelijk beleid te voeren.

Stap 4: Bepaal beleidsfase(n)

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het
vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de
participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en
uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

**B. INSTRUMENTEN EN
VOORBEELDEN 39**

Stap 4: Bepaal beleidsfase(n)

Vrijwilligers kunnen op diverse manieren en in verschillende fasen van de beleidsontwikkeling worden betrokken. Maak altijd vooraf een keuze voor de beleidsfase(n) waarin u vrijwilligers(organisaties) wilt gaan betrekken bij het vormgeven van het beleid.

Opstellen inventarisatie

Als u aan het begin van beleidsontwikkeling staat, kunt u vrijwilligers inschakelen om mee te denken over de richting van het te formuleren beleid. De vrijwilligers kunnen aangeven welke knelpunten er spelen en aan welke ondersteuning zij vanuit de gemeente behoefte hebben. Veel gemeenten maken in deze fase een overzicht van wat zij tot dan toe hebben bereikt op het terrein van vrijwillige inzet, wat de effecten van het beleid zijn, wat de ervaringen van de vrijwilligers zijn en welke nieuwe ontwikkelingen er spelen. Deze inventarisatie kan worden opgezet als een startnotitie.

Visievorming

Vrijwilligers kunnen u ook helpen de vraag te beantwoorden hoe het gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid eruit zou moeten zien. U kunt bijvoorbeeld aan vrijwilligers vragen wat er in uw gemeente nodig is om vrijwillige inzet te waarderen, te stimuleren en te promoten of welke (alternatieve) oplossingen er zijn. Manieren om vrijwilligers in de fase van visievorming te betrekken zijn hoorzittingen of vrijwilligersdebatten. Ook thematische bijeenkomsten waarbij één specifiek onderwerp met de vrijwilligers wordt besproken kunnen effectief zijn.

Beleidsvoorbereiding

Het begrip 'beleidsvoorbereiding' is erg ruim waardoor het betrekken van vrijwilligers bij de inventarisatie of de visievorming ook al onder beleidsvoorbereiding vallen. In de fase beleidsvoorbereiding gaan wij uit van het opstellen van het concept vrijwilligerswerkbeleidsplan. Daarbij zullen er waarschijnlijk ook een aantal keuzes moeten worden gemaakt waarbij het vrijwilligersveld u behulpzaam kan zijn. U kunt vrijwilligers(organisaties) in deze fase betrekken door tijdens een bijeenkomst vragen en dilemma's die in uw gemeente spelen aan hen voor te leggen en hen vragen welke keuze de voorkeur heeft of wat hun voorstel is. Het is daarbij belangrijk om de vraag zoveel mogelijk te concretiseren en af te bakenen, en daarbij duidelijk aan te geven welke consequenties bepaalde keuzes hebben.

Tip: *Zorg ervoor dat vrijwilligersorganisaties vooraf weten wat hun mate van invloed is en wat er van hen wordt verwacht. Laat vrijwilligersorganisaties achteraf weten wat er met de inbreng is gebeurd, bijvoorbeeld middels een reactienota waarbij inhoudelijk op de opvattingen van de deelnemers wordt ingegaan.*

Beleidsplan

Misschien heeft u al een intensief interactief traject met het vrijwilligersveld achter de rug voordat u het beleidsplan op papier zet maar misschien ook niet. Het beleidsplan zult u in ieder geval aan de vertegenwoordigers van het vrijwilligersveld moeten voorleggen. Mogelijk wilt u slechts commentaar op het conceptplan maar u kunt in deze fase ook nog discussiepunten aan het vrijwilligersveld voorleggen. Geef daarbij wel duidelijk aan dat het slechts een consultatieronde is en dat de gemeenteraad de beslissing tot goedkeuring zal nemen. De mate van invloed van vrijwilligers is dus erg beperkt. Om vrijwilligers bij deze fase te betrekken kiezen grote gemeenten meestal voor een schriftelijke inspraakronde waarbij het concept beleidsplan wordt toegezonden voor commentaar, maar u kunt ook voor een hoorzitting of inspraakbijeenkomst kiezen.

Vaststellen verordening

Bij het vaststellen van een verordening zijn vooral de uitvoeringspunten interessant om aan de praktijk te toetsen. De gemeente kan bijvoorbeeld besluiten de conceptverordening aan vertegenwoordigers van het vrijwilligersveld voor te leggen en hen mee te laten denken over praktische punten als termijnen, voorwaarden en ontbrekende of onduidelijke onderdelen. Hierbij geldt dat de mate van invloed beperkt is. De vertegenwoordigers geven advies, de gemeenteraad besluit.

Uitvoering

Ook na het schrijven van de plannen is het belangrijk om direct contact met het vrijwilligersveld te onderhouden. Om zicht te behouden op de verschillende vrijwilligersorganisaties en -activiteiten in de gemeente is monitoring onontbeerlijk. Door regelmatig met een vertegenwoordiging van het vrijwilligersveld rond de tafel te zitten, kunnen knelpunten in de uitvoering van het beleid tijdig worden gesignaleerd en opgepakt. Dit kan met een min of meer vaste groep vrijwilligers die met enige regelmaat bij elkaar komt om de gemeente van advies te voorzien of bijvoorbeeld met een vertegenwoordiging die steeds wisselt in samenstelling zoals een vrijwilligersnetwerk. Een andere mogelijkheid is om bijvoorbeeld jaarlijks een meer informele bijeenkomst te organiseren waaraan geïnteresseerde vertegenwoordigers kunnen deelnemen.

Evaluatie en benchmarking

Benchmarking is inmiddels een bekend fenomeen in gemeenteland. Ter evaluatie van het beleid moet iedere gemeente jaarlijks cijfers aanleveren waarmee zij aan haar inwoners laat zien wat het resultaat is van het beleid in

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

hun gemeente. Daarnaast zien inwoners hoe hun gemeente het heeft gedaan ten opzichte van andere gemeenten. Maar cijfers alleen zijn niet voldoende om het beleid te kunnen bijstellen. Ook hierbij geldt dat het belangrijk is om regelmatig met vertegenwoordigers van het vrijwilligersveld rond de tafel te zitten om hun ervaringen en meningen te polsen. Mogelijke instrumenten zijn rondetafelgesprekken of werkbezoeken. Vrijwilligersorganisaties kunnen u als geen ander vertellen hoe het beleid in de praktijk werkt, welke knelpunten zich voor doen en of de aangeboden ondersteuning aansluit op de behoeften van het vrijwilligersveld. Een andere mogelijkheid is het organiseren van een verantwoordingsdag waarbij diverse groepen hun ervaringen aan de raad en/of college te laten horen. Ook een vrijwilligersconferentie waarbij het gebruik en tevredenheid over de diverse activiteiten van de gemeente aan bod komen en nader worden besproken is een mogelijkheid.

Tip: Formuleer de evaluatievraag die aan het vrijwilligersveld wordt voorgelegd positief: wat kunnen wij (nog) beter doen? Een geslaagde evaluatie vraagt een open houding en deze positieve benadering zal ervoor zorgen dat er meer verbeterpunten boven tafel komen.

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Stap 5: Instrumenten bepalen

Stap 5: Instrumenten bepalen

De volgende stap is het bepalen van de instrumenten die u wilt inzetten om uw ambitie te realiseren. Welke instrumenten u het beste kunt inzetten, is afhankelijk van het doel dat u met interactief beleid wilt bereiken en de mate waarin u invloed wilt delen. Als u geen duidelijk doel voor ogen heeft met interactief beleid is de kans groot dat het interactief beleidsproces niet succesvol zal verlopen. Formuleer dan ook altijd vooraf welk doel en welk resultaat u met het interactief beleidsproces wilt behalen.

Tip: Het beschrijven van het gewenste resultaat van het interactief beleidsproces helpt u uw doel(en) scherp te krijgen.

Overzicht instrumenten

Betrekken → Doel ↓	Informereren	Raadplegen	Adviseren	Coproduceren	Meebeslissen
Vergroting van draagvlak en uitvoerbaarheid van beleid	Voorlichting via de media Informatieavond Tentoonstelling Campagne Inloopbijeenkomst Vrijwilligersontbijt Stadsgesprek	Enquête Digimon enquête Vrijwilligerspanel Inspraakavonden Hoorzittingen Digitaal debat Prijsvraag Spreekuur	Vrijwilligersconferentie Werkconferentie Symposium Vrijwilligersnetwerk Waardeveiling Dilemmadebat	Participatiebijeenkomsten	Referendum
Inhoudelijke verrijking van het beleid	Werkbezoek Themabijeenkomst Raadsconferentie	Vrijwilligersdebat Themadiscussie Discussie inloop Workshops Klankbordgroep Denktank Interviews Groepsgesprek Brainstormsessie Kwaliteitspanel	Vrijwilligersplatform Wmo-raad Wmo-netwerk Wmo-panel Adviesraden Dorps- en wijkraden Rondetafelgesprekken Meedenksessies Vrijwilligerscafés	Werkateliers Werkgroepen Pressure cooker Workshop	Medezeggenschapsraad Wijkbudget Buurt aan zet Recht van Initiatief Agendarecht
Realiseren van een hoger ambitieniveau		Vrijwilligersschouw Focusgroepen	Expertmeetings Kenniscafés	Vrijwilligersplatform Stakeholders dialoog	Stuurgroep
Verbetering van de samenwerking met externe partijen			Rondetafelgesprekken	Vrijwilligersbeurs Projectgroepen Overleggroepen Convenanten	Stuurgroep

In de tabel op pagina 24 zijn mogelijke instrumenten op een rij gezet, gekoppeld aan enkele doelen en de diverse vormen van betrekken. Het schema is cumulatief van opzet. Als u bijvoorbeeld kiest voor *adviseren* en u een *hogere ambitie wilt realiseren* dan kunt u daarvoor ook de instrumenten van *informereren* en *raadplegen* inzetten. In deel B. zijn een aantal instrumenten nader uitgewerkt die effectief en in de praktijk goed toepasbaar zijn. Daarbij zijn tevens een aantal praktijkvoorbeelden opgenomen.

Meer rendement

Het interactief beleidsproces levert meer rendement op als een gemeente verschillende instrumenten in verschillende beleidsfasen inzet. Omdat eerder ingewonnen informatie weer wordt teruggekoppeld aan het vrijwilligersveld vullen de instrumenten elkaar aan en zorgen ze voor inhoudelijke verdieping. U kunt bijvoorbeeld eerst met een enquête de stand van zaken inventariseren en vervolgens middels een kwalitatieve methode een onderwerp verder behandelen. U kunt bijvoorbeeld deelnemers van de enquête uit nodigen voor een vrijwilligerscafé. Door verschillende instrumenten te gebruiken, kunt u meer afwisseling, dynamiek en betrokkenheid van vrijwilligers(organisaties) bij het interactief beleidsproces bewerkstelligen.

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Enquête als stimulans in Utrecht

In Utrecht heeft de gemeente een enquête ingezet als extra stimulans om naar wijkbijeenkomsten te komen. Voorafgaand aan de wijkbijeenkomsten is in de hele stad de enquête 'Met elkaar- Voor elkaar' gehouden. Daarin zijn vijf vragen aan de inwoners voorgelegd over onderlinge hulp in de buurt. De daaropvolgende tien wijkbijeenkomsten hadden allen dezelfde basisaanpak: een plenaire sessie waarbij de voorlopige uitkomsten van de enquête zijn besproken en vervolgens werden er vier stellingen aan de aanwezigen voorgelegd. Na deze eerste inventarisatie heeft er een éénmeting plaatsgevonden waaraan honderden vrijwilligersorganisaties hebben deelgenomen en hebben er gesprekken met het veld en de Vrijwilligerscentrale Utrecht plaatsgevonden. Op basis van deze uitkomsten is er een conceptnota 'Vrijwillige inzet voor elkaar' tot stand gekomen waarbij ook de VrijwilligersAdviesRaad, de Adviescommissie voor ouderenbeleid en Saluti betrokken zijn geweest. De conceptnota is in een inspraakbijeenkomst aan het vrijwilligersveld voorgelegd. Ruim zeventig mensen hebben deze succesvolle bijeenkomst bezocht en hun mening gegeven over het voorgenomen vrijwilligerswerkbeleid. Mensen konden via stellingen op de nota reageren en in gesprek met een medewerker van de gemeente. Door de verschillende stappen goed af te bakenen, is de gemeente Utrecht er goed in geslaagd mensen uit diverse geledingen te betrekken bij het vormgeven van het beleid⁶.

6 Gemeente Utrecht (2008), beleidskader 2008-2010 Concept, *Vrijwillige inzet voor elkaar*, Utrecht

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

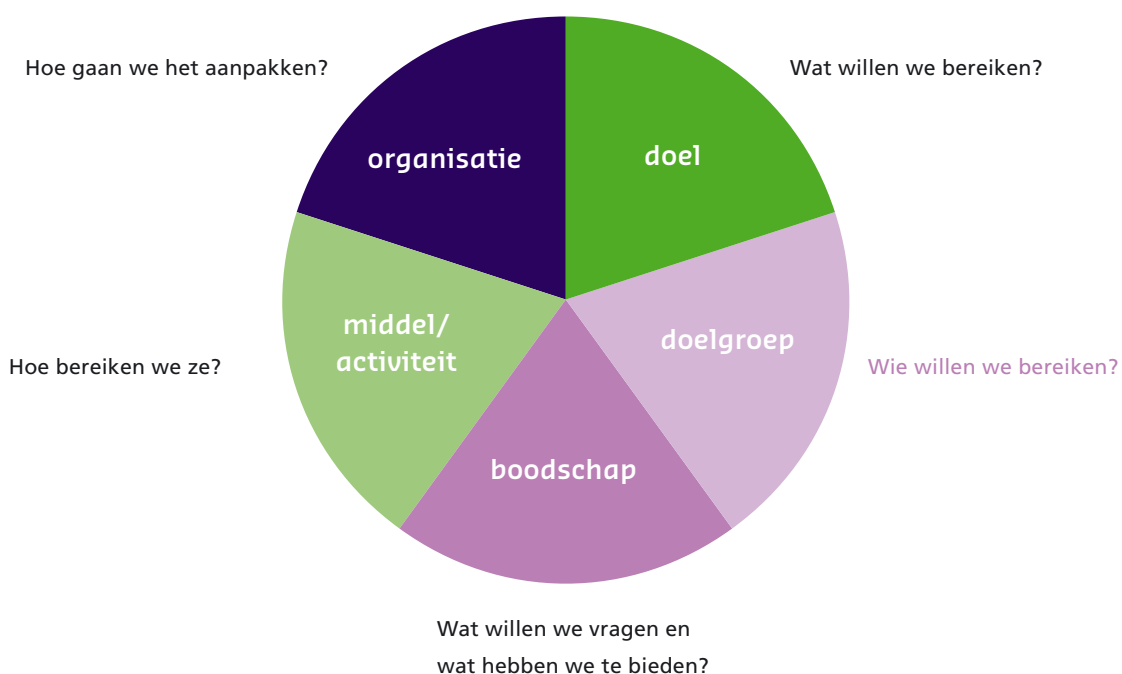
Stap 6: Welke vrijwilligers betreft u?

Stap 6: Welke vrijwilligers betreft u?

Welke vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties betrokken worden bij de beleidsvorming, hangt voor een deel af van de visie en de rol van de gemeente en voor een deel van de interesse de vrijwilligers. Een gemeente die vrijwilligerswerk in brede zin wil ondersteunen, betreft een grote diversiteit aan organisaties uit verschillende sectoren. Bij een smallere insteek is er een scherpe afbakening mogelijk. Let hierbij niet alleen op de traditionele vrijwilligersorganisaties, ook in minder georganiseerde verbanden en in professionele organisaties zijn vrijwilligers actief. En niet alle vrijwilligers zullen geïnteresseerd zijn in interactieve beleidsvorming. De uitdaging is die vrijwilligers te bereiken en te betrekken die wel geïnteresseerd zijn en samen een redelijk representatieve afspiegeling vormen van het vrijwilligersveld.

De wervingscirkel

Vrijwilligersorganisaties kunnen bij het werven van nieuwe vrijwilligers gebruik maken van de wervingscirkel⁷. Voor het effectief benaderen van vrijwilligers(organisaties) in het kader van interactieve beleidsvorming is deze wervingscirkel ook goed toepasbaar. Door gebruik te maken van de wervingscirkel worden weloverwogen vrijwilligers geworven, kijkend naar het doel, de taken waarvoor de vrijwilliger ingezet kan worden en wat u als gemeente te bieden hebt. U start met het bepalen van het **doel** en loopt met de klok mee de cirkel af naar **organisatie**. Met het beantwoorden van de vragen, ontstaat vanzelf een soort plan van aanpak voor het benaderen van vrijwilligers(organisaties).

⁷ Naar de wervingscirkel uit het *Basisboek vrijwilligersmanagement*, Gast, W.J., de; Hetem, R. & Wilbrink, I., Coutinho/MOVISIE, Utrecht, ISBN978-90-469-010-9

Werven met en voor een doel

Formuleer eerst voor u zelf wat u wilt bereiken met de werving en wat u zich ten **doel** stelt. Met andere woorden, wanneer bent u tevreden? Een doel kan bijvoorbeeld zijn: *Wij zoeken minstens dertig bestuursvrijwilligers uit de sectoren sport en recreatie, kunst en cultuur, sociaal-cultureel werk en wijk-, buurt- en bewonerszaken die de komende vier maanden bereid zijn om minimaal één dag per maand voor ons vrij te maken om met ons mee te denken over nieuw accommodatiebeleid.*

Doelgroep en representativiteit

Denk bij het bepalen van de **doelgroep** ook na over de representativiteit. Hoe belangrijk is het dat de te benaderen groep representatief is? Door creatief in de benadering te zijn, kunt u de representativiteit vergroten. Nodig bijvoorbeeld kleinere sectoren, sectoren die minder in beeld zijn bij de gemeente of specifieke groepen vrijwilligers zoals allochtonen en jongeren expliciet uit om deel te nemen aan het interactief beleidsproces.

Tip: *Hoe preciezer u het doel wordt gesteld, hoe duidelijker wordt of en in welke mate representativiteit van belang is.*

De boodschap 'Halen en brengen'

Naast het brengen van informatie en ervaringen is het voor vrijwilligers ook belangrijk dat zij iets kunnen halen. Verplaats u in de potentiële vrijwilligers voor en formuleer een concreet antwoord op de vraag waarom zij deel zouden moeten nemen aan het interactief beleidsproces. Zorg er daarnaast voor dat hetgeen u vraagt aan de vrijwilliger ook aansluit bij hun interesses en belevingswereld. Over het algemeen willen vrijwilligers zich niet verbinden aan een langdurige en tijdrovende klus, zonder duidelijk begin- en eindpunt, waarbij de mate van invloed en de voorwaarden beperkt zijn. Geef dus duidelijk aan welke inzet er precies gevraagd wordt, in welke mate men invloed kan uitoefenen op het gemeentelijk beleid, wat er met de inbreng gebeurt, hoeveel uren het de vrijwilliger kost en wat de voorwaarden daarbij zijn. Door hierbij het perspectief van de vrijwilliger als uitgangspunt te nemen, benadrukt u vanzelf meer de opbrengstenkant van de vrijwilliger en wordt de boodschap veel aansprekender.

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

De middelen

Potentiële deelnemers kunt u natuurlijk via nieuwsberichten in kranten, websites, lokale omroepen en eigen nieuwsbrieven bereiken, maar u kunt ze ook via het steunpunt vrijwilligerswerk en vertegenwoordigers in de wijk bereiken. Door goed te bedenken wat uw doelgroep ziet, hoort, leest en waar uw doelgroep komt, kunt u de juiste plekken vinden. Om specifieke groepen vrijwilligers zoals jongeren en allochtonen te bereiken is het belangrijk om hen persoonlijk te benaderen en gebruik te maken van de eigen netwerken van deze vrijwilligers zoals de allochtonenraad, moskeeën, zelforganisaties, scholen en de jongerenraad.

Tip: *Vraag de bestuursleden een collega-vrijwilliger mee te nemen die de dagelijkse praktijk kent.*

De organisatie

Tenslotte bepaalt u hoe u de werving organiseert; wie doet wat en wanneer, en hoeveel mag het kosten.

Dordrecht in gesprek met burgerinitiatieven

Gemeente Dordrecht⁸ heeft er voor gekozen om specifiek met de vertegenwoordigers van burgerinitiatieven in gesprek te gaan. Eerst heeft de gemeente in kaart gebracht welke burgerinitiatieven er in Dordrecht op maatschappelijk terrein zijn ontplooid, vervolgens is de gemeente in gesprek gegaan met de vertegenwoordigers van de ruim honderd burgerinitiatieven. Naast nieuwe inzichten heeft deze werkwijze de gemeente ook veel nieuwe contacten en dus een vergroting van het bestaand netwerk opgeleverd.

⁸ Raymakers, L. en Vording, M. (2008), *Meedenken, meepraten, meedoen*, Erasmus Universiteit, Rotterdam

Stap 7: Zorg voor draagvlak en start met de uitvoering

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Stap 7: Zorg voor draagvlak en start met de uitvoering

Als het goed is, heeft u met het doorlopen van voorgaande stappen een helder beeld gekregen van hoe u het beleid interactief wilt vormgeven. Nu is het tijd voor de uitvoering. In deze stap zetten wij voor u nog even enkele tips voor de uitvoering op een rij.

Draagvlak

Voordat u start met het vormgeven van de interactieve aanpak is het van belang te zorgen voor draagvlak binnen de gemeente. Inventariseer vooraf welke partijen nodig zijn voor het creëren van het benodigd draagvlak en betrek hen bij het vormgeven van de interactieve aanpak. Denk daarbij ook aan collega's bij aanverwante beleidsterreinen. Door belangrijke spelers zo vroeg mogelijk te betrekken bij interactieve beleidsvorming zal de bereidheid om de adviezen te gebruiken, worden bevorderd.

In veel gevallen is het betrekken van het college van Burgemeester & Wethouders en/of de gemeenteraad een absolute noodzaak voor het starten van het interactieve traject. Het college en de raad zullen immers het beleid moeten goedkeuren. Bepaal dan ook vooraf hoe het college en de raad in uw gemeente kunnen worden betrokken en welke rollen zij zullen gaan vervullen. De raad zal bijvoorbeeld moeten nadenken over:

- de kaders van het proces en of zij ruimte willen creëren voor beleidsvernieuwing;
- of zij buiten het proces blijven of actief participeren;
- of zij zich oriënteren op de eigen achterban of op de samenleving;
- of zij periodiek voortgangsrapportages willen en hoe vaak.

De raad en het college zullen vervolgens hun rollen op elkaar af moeten stemmen en deze duidelijk moeten communiceren. Een andere optie is om als college en raad gezamenlijk op te trekken en als eenheid richting de vrijwilligersorganisaties optreden. Het voordeel hiervan is dat er geen onduidelijkheid bij de vrijwilligers ontstaat. De ervaring is dat burgers het vaak moeilijk vinden om de verschillende rollen van raad en college te onderscheiden.

Tip: *Zorg dat de wethouder(s), raadsleden en beleidsmedewerkers meedoen aan belangrijke bijeenkomsten zodat zij zich later ook betrokken en verantwoordelijk voelen voor de doorwerking.*

Plan van aanpak

Het is verstandig om vooraf kort te beschrijven hoe het interactieve proces er in uw gemeente uit gaat zien. In het plan beschrijft u het proces, de activiteiten, de benodigdheden en het tijdspad voor uw gemeente.

Spelregels

Interactief beleid is naast een inhoudelijk denkproces ook een sociaal proces. De gemeente en het vrijwilligersveld proberen met elkaar tot beleid te komen, maar zullen ook verschillende verwachtingen van elkaar hebben. Wees hier van bewust en voorkom teleurstelling door deze verwachtingen op elkaar af te stemmen. Er mogen best

meningsverschillen of belangentegenstellingen zijn, zolang beide partijen maar inzien dat zij afhankelijk van elkaar zijn om bepaalde doelen te realiseren. Inlevingsvermogen, leiderschap en bereidheid tot bruggen bouwen, kan mensen weer enthousiasmeren richting visieontwikkeling.

Daarnaast kan de gemeente de interactie meer structureren door spelregels op te stellen. In deze spelregels kan bijvoorbeeld worden vermeld:

- wat de rolverdeling tussen de verschillende betrokken partijen is;
- wat de mate van invloed is;
- wie wat wanneer besluit;
- hoe de vaststelling van de agenda verloopt;
- hoe vrijwilligersorganisaties kunnen deelnemen/toetreden;
- tot welke informatie men toegang heeft en hoe de uitwisseling verloopt;
- op welke manier met de resultaten van het interactieve proces wordt omgegaan;
- hoe openbaar de bijeenkomsten zijn en hoe de verslaglegging verloopt;
- op welke manier conflicten worden gehanteerd;
- wat de procedures voor het afleggen van verantwoording zijn.

Tip: *Benadruk dat interactieve beleidsvorming verder strekt dan alleen de belangenbehartiging van de eigen organisatie. De vraag die aan de orde is, is hoe de gemeente beleid vorm kan geven dat zo effectief mogelijk aan de behoeften van de verschillende vrijwilligersorganisaties tegemoet komt.*

Tip: *Omschrijf duidelijk op welke wijze de verkregen informatie tijdens het traject wordt verwerkt en koppel dit terug aan de deelnemers van het interactief beleidsproces.*

Zo koppelt de gemeente Hengelo terug

De gemeente Hengelo⁹ heeft in haar spelregels opgenomen dat alle verslagen binnen drie weken aan de deelnemers van interactief beleidsproces kenbaar worden gemaakt waarna zij twee weken de tijd krijgen om te reageren. Een andere spelregel die zij hanteren is dat als reacties voor de besluitvorming in het college en/of raad worden benut zowel de reacties van de deelnemers als het antwoord van de gemeente herkenbaar worden afgewogen en aangeboden. Daarnaast worden de deelnemers na een collegebesluit binnen een week schriftelijk op de hoogte worden gesteld.

9 Gemeente Hengelo (2008), *Handleiding interactief werken*, Hengelo

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Panels, platforms, raden en klankbordgroepen

Veel gemeenten willen een vertegenwoordiging of afvaardiging van vrijwilligersorganisaties die hen met raad en daad bijstaat om de ondersteuning van het vrijwilligerswerk vorm te geven. Panels, platforms, raden en klankbordgroepen zijn goede vormen om het beleid wat interactiever te maken en om samen met vrijwilligers (complexe) problemen aan te pakken. Tegelijkertijd vraagt het organiseren van dergelijke adviesorganen ook de nodige tijd, inzet, middelen van de gemeente en ontstaat er vrijwel altijd discussie over de representativiteit van het adviesorgaan. Daarom is het belangrijk om vooraf goede afspraken te maken over de wijze waarop vrijwilligersorganisaties kunnen toetreden en hoe de representativiteit van de vertegenwoordiging gewaarborgd blijft. Als er een selectieprocedure wordt toegepast, is het verstandig om de rol van de gemeente daarin te beperken zodat de vertegenwoordiging zelf haar verantwoordelijkheid neemt en draagt.

Grote belangstelling voor klankbordgroep in Gorinchem

De gemeente Gorinchem heeft in één van haar interactieve beleidsbijeenkomsten concreet de vraag gesteld wie van de vrijwilligers wilde deelnemen aan een klankbordgroep. De interesse onder de vrijwilligers was groot. Zelfs zo groot dat zich meer vrijwilligers hebben aangemeld dan er nodig waren. Vanuit deze gunstige startpositie is er een groep vrijwilligers samengesteld die de verschillende domeinen van het vrijwilligersveld vertegenwoordigen. Sindsdien komen de leden van de klankbordgroep elke twee maanden in het vrijwilligersoverleg bij elkaar, variërend van 8 tot 16 personen. De lijnen met het vrijwilligersveld zijn erg kort. De vertegenwoordigers van de klankbordgroep informeren zelf hun achterban over de zaken die zijn opgepakt na de interactieve beleidsessies.

Faciliteiten

Om als vertegenwoordiging volwaardig te kunnen functioneren, is het belangrijk dat ze ook goed wordt gefaciliteerd. De gemeente kan daarvoor middelen beschikbaar stellen, zoals een vergaderruimte en post en kopieermogelijkheden, maar de gemeente kan ook een eigen budget beschikbaar stellen. Met een eigen budget geeft de gemeente meer betekenis aan de vertegenwoordiging en wordt de onafhankelijkheid bevordert. Sommige gemeenten gaan zelfs nog een stapje verder. Bijvoorbeeld door een stichting voor de klankbordgroep op te richten of ambtelijke ondersteuning in de vorm van een secretaris beschikbaar te stellen. Daarnaast is het belangrijk dat de kaders, taken en bevoegdheden van de vertegenwoordiging formeel worden vastgelegd. Bijvoorbeeld door samen met de vertegenwoordiging een convenant of huishoudelijk reglement op te stellen en deze vervolgens door het college van burgemeester en wethouders te laten vaststellen.

Dynamiek

Gemeenten geven regelmatig aan dat het platform of de klankbordgroep weinig dynamisch is en dat het aantal leden steeds verder terugloopt. Dit kan ondervangen worden door de samenstelling van de vertegenwoordiging regelmatig te laten wisselen. Om een bredere groep vrijwilligers aan te spreken, is het belangrijk het werk binnen de vertegenwoordiging anders te profileren. De moderne vrijwilliger is namelijk vooral op zoek naar kortdurend vrijwilligerswerk met een vooraf vastgestelde duur en mogelijkheden tot flexibele tijdsbesteding. Het werk binnen een vertegenwoordiging kan heel goed afgebakend worden tot kortdurend vrijwilligerswerk met een vaste begin- en einddatum. Bijvoorbeeld door mensen te vragen zich voor een halve dag per maand gedurende een periode van een half jaar voor de vertegenwoordiging in te zetten. Een steeds wisselende samenstelling van vrijwilligersorganisaties houdt het adviesorgaan dynamisch en trekt andere groepen vrijwilligers aan waardoor er meer diversiteit ontstaat.

Vrijwilligersnetwerk

Een redelijk nieuwe vorm van vertegenwoordiging vanuit het vrijwilligersveld binnen een gemeente is het vrijwilligersnetwerk. Het vrijwilligersnetwerk is een breed samengestelde groep waarbij vrijwilligers uit georganiseerd en minder georganiseerd verband en professionals van vrijwilligersorganisaties een plek vinden. Iedereen die vrijwilliger is of met vrijwilligers werkt en die het interessant vindt om over de ontwikkelingen in het vrijwilligerswerk mee te denken, kan zich voor het netwerk aanmelden. Daarbij bepalen de mensen zelf wanneer zij in- en uitstappen en voor welke duur zij zich voor het netwerk zullen inzetten. Het vrijwilligersnetwerk kan op verschillende manieren door de gemeente worden geraadpleegd. De ene keer vindt raadpleging plaats door een digitale enquête in te vullen en de andere keer door deel te nemen aan een groepsgesprek of een bijeenkomst bij te wonen.

Het vrijwilligersnetwerk gaat uit van het 'halen en brengen' principe waardoor het ook voor de deelnemers interessant is om deel te nemen. De gemeente houdt de deelnemers namelijk op de hoogte van ontwikkelingen die spelen in het vrijwilligerswerk binnen hun gemeente. Bijvoorbeeld via een nieuwsbrief en via een werkconferentie waarin een aantal thema's met betrekking tot het vrijwilligerswerk verder worden uitgediept. Hiermee snijdt het mes aan twee kanten. De mensen vinden het prettig om op de hoogte te worden gehouden van alles wat speelt binnen het vrijwilligerswerk in hun gemeente en de gemeente houdt de mensen betrokken bij het gemeentelijk beleid. Het vrijwilligersnetwerk biedt dan ook voldoende mogelijkheden om vrijwilligers op een dynamische en verfrissende wijze te betrekken. Gezien de dynamiek en steeds wisselende samenstelling wordt voorkomen dat er een bureaucratisch orgaan ontstaat.

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Oud-Beijerland betreft inwoners in de keukenfase

Gemeente Oud-Beijerland¹⁰ heeft het betrekken van inwoners hoog in het vaandel staan en streeft erna haar inwoners al in de 'keukenfase' te betrekken bij het vormgeven van beleid. Daarvoor heeft de gemeente een Wmo-netwerk ingericht. De gemeente Oud-Beijerland is erg tevreden over wijze waarop het Wmo-netwerk functioneert en de manier waarop de participatie kleur krijgt. Het vrijwilligersnetwerk is gebaseerd op het Wmo-netwerk van de gemeente Oud-Beijerland.

¹⁰ Gemeente Oud-Beijerland (2008), Beleidsplan *Meedoen in Oud-Beijerland, Samen met burgers en organisaties*, Oud-Beijerland

Laat zien wat er gebeurt

Iedereen wil weten wat het resultaat van hun inzet is, ook vrijwilligers. Laat hen dus ook zien wat er met hun inbreng gebeurt en laat zien dat zij invloed hebben. Bijvoorbeeld door hen een brief te versturen waarin de bereikte resultaten uiteen worden gezet of door een bijeenkomst te organiseren waarin u de mensen hierover informeert. Maak in ieder geval duidelijke afspraken met vrijwilligers over de wijze van terugkoppeling, zelf als er inhoudelijk nog niets kan worden toegezegd. Als u alles open laat en niets afspreekt zullen vrijwilligers snel het gevoel krijgen dat hun inbreng niet serieus wordt genomen. Door te laten zien dat mensen daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen, zullen meer vrijwilligers geïnteresseerd zijn om deel te nemen aan interactieve beleidsvorming. De vrijwilligers voelen zich immers meer erkend, gewaardeerd en betrokken bij wat er in de gemeente speelt.

Daarnaast is het transparantie in de afweging erg belangrijk. Zorg ervoor dat het voor mensen duidelijk is op basis waarvan een uiteindelijk besluit is genomen. In de praktijk blijkt deze transparantie namelijk nogal eens te ontbreken. Heldere communicatie en openbaarheid is erg belangrijk. Door het openbaar maken van verslagen van hoorzittingen, overzichten van reacties e.d. (bijvoorbeeld door ze naar de gemeenteraad te zenden) kunnen de meningen van diverse groepen en personen goed tegen elkaar worden afgewogen.

Blijf belangstelling tonen

Interactief beleid behoeft voortdurend aandacht. Ook als het interactieve traject is afgerond, is het belangrijk om belangstelling te blijven tonen in het vrijwilligersveld. Veel vrijwilligers(organisaties) beschouwen deze belangstelling als een stukje erkenning en waardering voor hun inzet. Ook voor u is het zeer waardevol omdat u het zicht op het vrijwilligersveld blijft behouden. De gemeente kan bijvoorbeeld jaarlijks een bijeenkomst organiseren waarbij vrijwilligersorganisaties de ruimte krijgen elkaar te ontmoeten en onderling kennis en ervaringen uit kunnen wisselen ten aanzien van een aantal onderwerpen/ontwikkelingen die in het veld spelen.

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het
vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de
participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en
uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

**B. INSTRUMENTEN EN
VOORBEELDEN 39**

Stap 8: Evalueer het interactieve proces en de resultaten

Stap 8: Evalueer het interactieve proces en de resultaten

Als het interactieve beleidsproces is afgerond, is het tijd voor een evaluatie van het proces en een check of u de gewenste resultaten heeft behaald. De Stichting Rekenschap¹¹ heeft hiervoor een test ontworpen. Door de vragen uit de test te beantwoorden, kunt u de kwaliteit van het proces toetsen. U kunt deze vragen ook gebruiken als checklist voordat u start met het betrekken van vrijwilligers.

Procestest Stichting Rekenschap	
Gericht op projectmatig werken	Gericht op democratisch werken
Is aanwezige kennis benut?	Is er op het juiste moment sturing gevraagd?
Zijn de juiste actoren betrokken?	Zijn politieke gevoeligheden geanalyseerd?
Zijn de betrokken belangen in beeld gebracht?	Zijn mogelijke verwachtingen goed gecommuniceerd?
Zijn de reële en mogelijke maatregelen geïnventariseerd?	Stonden de processtappen in perspectief?
Was er vooraf duidelijkheid over voorgeschiedenis, lopend en komend beleid?	Is de tijd (procedures/termijnen) politiek/juridisch goed benut?
Zijn de gekozen doelen realistisch, haalbaar en verwezenlijikbaar tegen lage maatschappelijke kosten?	Is er een verrijking van ideeën geweest?
Is er een evaluatie gemaakt en is de evaluatie vastgelegd?	Is er gecontroleerd of de uitvoering conform afspraak plaatsvindt?

Vervolgscenario's

Evaluatie biedt mogelijkheid tot bijstelling en het maken van een verbeterslag. De volgende stap is dan ook te bekijken welke vervolgscenario's er zijn en daar een keuze in te maken. Op basis van de evaluatie kunt u bijvoorbeeld tot de conclusie komen dat de vertegenwoordiging van het vrijwilligersveld anders moet worden georganiseerd. Een vervolgscenario zou dan kunnen zijn dat het vrijwilligersplatform wordt opgeheven en een vrijwilligersnetwerk wordt geïnstalleerd.

Door middel van evaluatie geeft u bijna automatisch een vervolg aan het interactieve beleidsvormingsproces. Ook bij het invullen van vervolgscenario's kan het stappenplan u behulpzaam zijn.

11 www.stichtingrekenschap.nl

B. Instrumenten en voorbeelden

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

B. Instrumenten en voorbeelden

Wij hebben voor u een aantal instrumenten nader uitgewerkt die effectief en in de praktijk goed toepasbaar zijn. Daarbij zijn tevens een aantal praktijkvoorbeelden van gemeenten opgenomen. Achter de titel van het instrument staat tussen haakjes bij welke vorm van betrekken het instrument past.

Instrument 1: Digimon-enquête (raadplegen)

Als u uw zicht op het vrijwilligersveld wilt vergroten en meer inzicht wilt krijgen in de vraagstukken, knelpunten en ondersteuningswensen van vrijwilligersorganisaties in uw gemeente, kunt u gebruik maken van Digimon. Met Digimon, het digitaal monitorinstrument vrijwilligerswerk, kunt u op eenvoudige wijze vrijwilligersorganisaties enquêteren. U kunt daarbij gebruik maken van de Digimon-vragenlijst die u eventueel aanvult met vragen die specifiek in uw gemeente spelen. Op uw uitnodiging vullen de vrijwilligersorganisaties de vragenlijst in via internet en het Digimonsysteem verwerkt automatisch de resultaten zodat u direct over een eindrapportage met frequentietabellen kunt beschikken. Uit deze eindrapportage zal o.a. blijken welke vraagstukken en knelpunten er spelen, wat de ondersteuningswensen zijn, hoe het contact met de gemeente verloopt, of zij bekend zijn met en gebruik maken van het steunpunt vrijwilligerswerk, hoe actief zij zijn binnen de Wmo en andere maatschappelijke thema's als maatschappelijke stage, maatschappelijk betrokken ondernemen en sociale activering en inburgering. Met deze waardevolle informatie kunt u eenvoudig een vervolg geven aan het interactief beleidsproces en beschikt u over relevante informatie voor het schrijven van actueel vrijwilligerswerkbeleid. Daarnaast kunt u Digimon ook inzetten om de effecten van het beleid in beeld te brengen. Meer informatie over Digimon vindt u op www.movisie.nl/digimon.

Beoordeling Digimon-enquête

Voordelen	Nadelen
Groot bereik	Gestandaardiseerde antwoorden
Zicht op lokale situatie	Weinig ruimte voor eigen inbreng
Kwantitatieve onderbouwing	Verdiepingsslag nodig
Input vervolg interactief beleidsproces	Richt zich alleen op organisaties die al in beeld zijn bij de gemeente
Beproefde methode	Vervolg noodzakelijk

Instrument 2: Vrijwilligersdebat (raadplegen)

Het vrijwilligersdebat is een goed instrument om meningen van vrijwilligers te peilen en uw zicht op het veld te vergroten. In het debat gaan mensen met elkaar in discussie over een vooraf bepaald thema en stelling(en). Een redelijk bekende vorm is natuurlijk het Lagerhuisdebat waarbij voorstanders en tegenstanders met elkaar in discussie gaan. Als u een debat gaat organiseren, zorg er dan voor dat het thema aansprekend en voldoende afgebakend is. Daarnaast is een goede gespreksleider een absolute voorwaarde om de discussie in goede banen te leiden.

U kunt het debat groot- of kleinschalig opzetten. Spreken voor veel mensen is echter niet voor iedereen even makkelijk weg gelegd. Om de drempel tot actieve deelname aan het debat enigszins te verlagen, kunt u bijvoorbeeld mensen in de zaal met stembriefjes laten werken. Met behulp van een rood of groen kaartje kunnen de mensen aangeven of zij het er mee eens zijn of niet. Vervolgens kunt u aan een aantal mensen om een toelichting vragen. Een andere optie is een panel met voor- en tegenstanders in te stellen dat ervoor kan zorgen dat de discussie levend en prikkelend blijft. De panelleden kunnen het debat aanzwengelen en ervoor zorgen dat mensen in de zaal worden gestimuleerd zich in de discussie te mengen.

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Beoordeling Vrijwilligersdebat

Voordelen	Nadelen
Groot bereik	Thema is al bepaald. Mensen kunnen geen andere punten inbrengen
Snel overzicht van verschillende standpunten	Niet iedereen kan even makkelijk standpunt naar voren brengen
Input vervolg interactief beleidsproces	Soms geen evenwichtig beeld: mensen die het hardst roepen, worden het meest gehoord
Onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring	Inhoudelijke verdieping niet altijd mogelijk
Zicht op lokale situatie	Bruikbaarheid uitkomst vooraf onbekend

Debat in Haarlemmermeer

De gemeente Haarlemmermeer heeft vanaf januari tot en met april 2009 kenniscafés georganiseerd waarbij vrijwilligers met elkaar konden discussiëren over één onderwerp. Onder leiding van een gespreksleider gingen verschillende sprekers met elkaar in discussie en vervolgens konden de mensen in de zaal met elkaar van gedachten te wisselen. De kenniscafé's vonden op vaste tijdstippen plaats, elke laatste donderdag van de maand tussen 16.30-18.00 uur. De onderwerpen die aan bod kwamen waren: De vrijwilliger van de toekomst, Hoe profileer je je als vrijwilliger?, Jongeren maken het verschil en Wat heb je nodig als vrijwilligersorganisatie?

Instrument 3: Vrijwilligerscafé (adviseren)

Als u in werkgroepen met een aantal beleidsonderwerpen aan de slag wilt gaan kunt u het vrijwilligerscafé inzetten. Het vrijwilligerscafé is een goede methode om een inhoudelijke discussie te voeren tijdens bijeenkomsten met een grote groep deelnemers. In groepjes gaan de deelnemers aan de slag met het bedenken van oplossingen voor problemen. Er zijn vele varianten mogelijk; meerdere rondes, meerdere vragen, wisselen van groepen tussen de rondes in etc. Meestal nodigen gemeenten een aantal sleutelfiguren van vrijwilligersorganisaties uit om deel te nemen aan het vrijwilligerscafé, maar u kunt het vrijwilligerscafé ook met willekeurige vrijwilligers uitvoeren. Ook kunt u mensen per sector, per wijk of per doelgroep uitnodigen voor een vrijwilligerscafé.

De samenstelling van de groepen is een bewuste afweging waard. Bij een brede samenstelling van de groep hoort men ook andere visies en meningen waardoor er eerder begrip zal zijn voor de belangen van anderen. Maar als u bijvoorbeeld wilt weten wat jongeren tot vrijwillige inzet beweegt kunt u beter alleen jongeren uitnodigen. Bepaal vooraf welke onderwerpen u wilt bespreken in het vrijwilligerscafé en wat het doel van het gesprek is. Naderhand is het belangrijk dat u de resultaten van het vrijwilligerscafé terug koppelt naar de deelnemers maar ook breed communiceert naar het vrijwilligersveld.

Tip: *Stuur het verslag van de bijeenkomst naar alle uitgenodigde organisaties (ook al waren zij er niet bij aanwezig).*

Beoordeling Vrijwilligerscafé

Voordelen	Nadelen
Groot bereik mogelijk	Vraagt een goede voorbereiding
Ideeën kunnen worden getoetst	Waardevolle minderheidsstandpunten kunnen onvoldoende gehoor krijgen
Inhoudelijke verdieping	Grote groep is minder bij te sturen; mogelijk komen er ook kritische geluiden richting gemeente
Meer mensen zullen zich durven uit te spreken	Bruikbaarheid uitkomst vooraf onbekend
Bevordert opbouw van relaties	

Werkwijze Vrijwilligerscafé

In principe kan deze methode worden gebruikt tot en met 200 deelnemers maar het maximaal aantal deelnemers hangt ook af van de ruimte en aantal tafeltjes. Maak de groepjes niet te groot (5-10 deelnemers). Op basis van specifieke vragen/problemen/dilemma's of thema's worden de verschillende café's ingedeeld.

Benodigheden

- Duidelijke vragen; helder en eenduidig geformuleerd.
- Papier om de discussiepunten op te formuleren (viltjes/flap-over/ tafelkleedjes/servetjes).
- Uitwerking van de uitleg aan de deelnemers.
- Rollenbeschrijvingen cafébaas/ oppercafébaas.
- Iets om de beste oplossingen te waarderen met +/- (bijvoorbeeld rode en groene stickertjes).
- Prijs voor de beste oplossing (eventueel).

Ronde 1: Start de cafés met een inventarisatie (45 minuten)

- Elke groep 'benoemt' een cafébaas en een schrijver
- Inventariseer A. de knelpunten B. de oplossingen en randvoorwaarden (wie moet wat doen?) en C. wat kan men er zelf aan doen? op papier

Ronde 2: Uitwisseling tussen de cafés (15 minuten)

- De cafébaas blijft zitten in het eigen café
- De overige leden verspreiden zich over de andere cafés
- De cafébaas rapporteert de stand van zaken aan de bezoekers
- De bezoekers mogen alleen toelichtende vragen stellen en andere suggesties opperen

Ronde 3: Verwerken uitwisseling en opstellen rapportage in het eigen café (15 minuten)

- Bezoekers rapporteren elk nieuwe, aanvullende inzichten en ideeën uit de andere cafés
- De definitieve knelpunten, oplossingen en randvoorwaarden worden vastgesteld
- De drie beste oplossingen/ antwoorden worden geselecteerd en op flap-over geschreven

Plenaire rapportage (15-30 minuten)

Cafébazen presenteren ieder de drie beste oplossingen uit het café. Eventueel kunnen de uitkomsten nog collectief met + en - worden gewaardeerd.

Welke thema's worden besproken?

Veel besproken thema's zijn waardering van het vrijwilligerswerk, promotie, werving van nieuwe vrijwilligers, nieuwe vormen van vrijwillige inzet, samenwerking, het functioneren van het Steunpunt Vrijwilligerswerk, het organiseren van overlegstructuur tussen de gemeente en vrijwilligersorganisaties maar ook specifieke knelpunten als huisvesting, sponsoring of fondsenwerving, deskundigheidsbevordering, verzekeringen, subsidiëring, wet- en regelgeving kunnen worden voorgelegd.

Bijvoorbeeld

- Op welke nieuwe manieren kan het vrijwilligerswerk worden gepromoot?
- Op welke wijze zou de dienstverlening van het Steunpunt moeten worden ingevuld?
- Wat is er nodig om het tekort aan vrijwillige bestuurders terug te dringen?
- Welke lokale wet- en regelgeving werken belemmerend en hoe zou dit veranderd moeten worden?
- Hoe willen vrijwilligersorganisaties betrokken worden bij het vormgeven van gemeentelijk beleid?
- Op welke wijze kunnen vrijwilligersorganisaties samenwerken en het vrijwilligerswerk ondersteunen?
- Hoe kunnen vrijwilligers een rol spelen om meer mensen te laten meedoen in de samenleving?

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Instrument 4: Vrijwilligersbeurs (Coproducteren)

Het doel van dit instrument is dat organisaties rondom een aantal thema's voor een jaar afspraken met elkaar en met de gemeente maken over de ondersteuning van het vrijwilligerswerk. De afspraken die tijdens deze beurs zijn gemaakt, kunnen door de gemeente worden verwerkt in het beleid waardoor de afspraken bekrachtigd worden. De organisaties kunnen de afspraken ook meenemen in hun werkplannen.

Tijdens de beurs worden er een aantal trekkers aangewezen die een werkgroep gaan leiden. Deze werkgroep (bestaande uit een aantal deelnemers van de beurs) gaat met een bepaald onderwerp aan de slag en komt zo'n drie of vier keer per jaar bij elkaar. De trekkers zijn het aanspreekpunt voor de gemeente en zien er op toe dat de afspraken en acties ook worden uitgevoerd. De gemeente onderhoudt vervolgens het contact met de trekkers, bijvoorbeeld door ze twee keer per jaar uit te nodigen om de voortgang te bespreken.

Beoordeling Vrijwilligersbeurs

Voordelen	Nadelen
Stimuleert partijen samenwerking te zoeken	Beperkt bereik
Concrete afspraken	Arbeidsintensief
Aanspreekpunten voor de gemeente	Coördinerende en sturende rol gemeente
Dynamiek aan vrijwilligerswerkbeleid	

Werkconferentie Vrijwilligerswerk in Velsen

Gemeente Velsen heeft eind 2007 een werkconferentie Vrijwilligerswerk georganiseerd. Eerder had de gemeente al een vragenlijst aan vrijwilligersorganisaties gestuurd en expertmeetings en dilemmadebatten georganiseerd. Met de werkconferentie, die de vorm kreeg van een vrijwilligersbeurs, wilde de gemeente Velsen de notitie Vrijwilligerswerk vorm geven. Het doel van de conferentie was dat organisaties -rondom een aantal thema's- met elkaar en met de gemeente afspraken maakten voor één jaar. Alle organisaties die mee hebben gedaan aan het participatietraject Wmo en de vrijwilligersorganisaties die hebben aangegeven ook iets voor andere organisaties te kunnen betekenen, zijn voor de conferentie uitgenodigd. Uiteindelijk hebben zo'n 30 organisaties aan de conferentie deelgenomen. De gemeente Velsen is zeer tevreden over het resultaat. De afspraken die zijn gemaakt, zijn in het beleid voor 2008 verwerkt. Tijdens de werkconferentie zijn er per thema trekkers aangewezen. In 2008 zijn deze trekkers 2x door de gemeente bij elkaar geroepen, één keer voor de zomer om de voortgang te bespreken en één keer aan het eind van 2008 om het resultaat te bespreken. De gemeente Velsen wil in de toekomst wel haar rol hierin beperken. Het steeds bij elkaar brengen van mensen en de neuzen dezelfde kant op krijgen, vraagt veel tijd, energie en draagvlak. De organisaties moeten dit meer zelf op gaan pakken. Het vervolg van deze werkwijze zal dus ook afhangen van de interesse die organisaties tonen tijdens de terugkoppeling in de nog te organiseren conferentie in 2009.

Voorbeeld draaiboek vrijwilligersbeurs (naar draaiboek gemeente Velsen)

- 09.00 uur Inloop en ontvangst** uitreiking badge & map met programma, deelnemerslijst, thema's en beursbrieven
- 09.30 uur Opening van de conferentie (bijv. door de wethouder)** Waarom zijn de mensen uitgenodigd? Welke rol wil de gemeente daarin spelen? Wat doet de gemeente nu ter ondersteuning van het vrijwilligerswerk? Wat zijn haar ambities?
- 09.45 uur Korte presentatie** Bijvoorbeeld van de resultaten van een enquête of van trends en ontwikkelingen in het vrijwilligerswerk in het algemeen. Presentatie loopt uit op zes onderwerpen die ook op de beursvloer aandacht krijgen.
- 10.00 uur Toelichting op het programma**
- 10.10 uur Korte kennismaking** Iedere organisatie presenteert haar ondersteuningsaanbod op het gebied van vrijwilligerswerk of de activiteiten die men als vrijwilligersorganisatie onderneemt op flap.
- 10.25 uur Uitleg Vrijwilligersbeurs** De bedoeling is dat organisaties met elkaar concrete en serieuze afspraken maken rondom zes onderwerpen. Per tafel of per hoek wordt één onderwerp behandeld. Bij iedere tafel staat een hoekman/vrouw. De belangrijkste taak van de hoekman/vrouw is om te zorgen dat er duidelijke en actiegerichte afspraken worden gemaakt tussen de partijen. De afspraken worden op de beursbrieven genoteerd. De vrijwilligersbeurs duurt ongeveer 45 minuten. Men heeft dus drie kwartier de tijd om rondom de verschillende onderwerpen acties te bedenken en afspraken te maken met andere partijen.
- 10.30 uur Start Vrijwilligersbeurs** Benodigheden: bel voor de opening en sluiting, per hoek twee beursbrieven op A1-formaat, per tafel zes placemats met een beschrijving van het thema en stiften. De mensen vinden zelf hun weg naar de tafel/hoek waar het thema wordt besproken waar zij een bijdrage aan willen leveren.
- 11.15 uur Einde Vrijwilligersbeurs en pauze** De hoekmannen/vrouwen hebben even de tijd om de afspraken duidelijk op te schrijven op de A1-beursbrieven. De A1-beursbrieven worden zo opgehangen dat ze zichtbaar zijn bij het plenaire gedeelte dat volgt.
- 11.30 uur Korte presentatie van het resultaat van de Vrijwilligersbeurs** De hoekmannen/vrouwen geven een korte presentatie per onderwerp. Na iedere presentatie worden er twee vragen gesteld:
1. Zijn er nog meer organisaties die aan deze actie bij willen dragen?
 2. Wie wil de trekker van het onderwerp worden?
- Ook de aanvullende opmerkingen worden op de flap/A1-beursbrief geschreven
- 12.10 uur Kleine ceremonie om de afspraken te bekrachtigen** De hoekmannen/vrouwen geven korte samenvatting van de beursbrief en daarna tekent de trekker. Tot slot van dit gedeelte zetten ook de organisaties hun handtekening op de beursbrief die hebben toegezegd een bijdrage te zullen leveren.
- 12.20 uur Officiële afsluiting** De wethouder krijgt de originele beursbrieven overhandigd als teken dat de gemeente de rol op zich neemt als de uiteindelijke bewaker van de gemaakte afspraken. De wethouder sluit de vrijwilligersbeurs en geeft aan wat de gemeente nu gaat doen.
- 12.30 uur Informele afsluiting met lunch**

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

B. INSTRUMENTEN EN VOORBEELDEN 39

Instrument 5: Stakeholdersdialoog (coproduceren)

De stakeholdersdialoog wordt gevoerd door twee groepen die los van elkaar bijeenkomen. De eerste groep bestaat uit een vrijwilligerspanel. In dit panel zijn (vrijwel) alle vrijwilligerssectoren vertegenwoordigd waardoor het een representatieve afspiegeling van het lokale vrijwilligersveld is. De tweede groep bestaat uit een panel van professionals dat ondersteuning biedt aan vrijwilligersorganisaties (waaronder dus ook een vertegenwoordiging vanuit de gemeente). De beide panels komen om en om, zelfstandig van elkaar, bijeen waarbij geldt dat de uitkomst van het vrijwilligerspanel de input vormt voor de bijeenkomst van het panel van professionals. En vice versa. Beide panels bouwen zo op elkaar voort. Het uitgangspunt is dat vrijwilligers in een eerste bijeenkomst hun behoeften, vraagstukken en knelpunten kenbaar maken en dat de professionals vervolgens aan de slag gaan met het opstellen van actieplannen ten aanzien van de aandachtspunten. De professionals geven daarbij de kaders aan van wat mogelijk en haalbaar is. Wat kunnen zij hierin betekenen en wat kunnen vrijwilligersorganisaties zelf aanpakken? In een integraal actieplan stellen de professionals vervolgens vast op welke wijze zij de vrijwilligersorganisaties kunnen faciliteren en ondersteunen. Het integraal actieplan wordt weer teruggekoppeld aan het vrijwilligerspanel en zij kunnen tijdens een bijeenkomst feedback geven en eventuele verbeter-suggesties aandragen ten aanzien van de gepresenteerde plannen. Het eventueel bijgestelde actieplan wordt tenslotte besproken tijdens een gezamenlijke bijeenkomst van het vrijwilligerspanel en het panel van professionals.

Beoordeling Stakeholdersdialoog

Voordelen	Nadelen
Groepscreatie	Vraagt zicht op het vrijwilligersveld om representatieve groep samen te kunnen stellen
Veel diepgang	Vraagt een grote inzet van deelnemers
Door nauwe onderlinge samenwerking krijgen vrijwilligersorganisaties en ondersteuners ook meer vertrouwen in elkaar	Gezamenlijk leerproces
Dynamisch vrijwilligerswerkbeleid	Niet op voorhand zeker of het waardevolle resultaten zal opleveren
Hogere ambities kunnen worden gerealiseerd	

Instrument 6: Buurt aan zet (meebeslissen)

Ook op het gebied van vrijwilligerswerk biedt wijkgericht werken vele kansen en mogelijkheden. In elke wijk zijn inwoners als vrijwilliger actief om de leefbaarheid en veiligheid in de wijk te vergroten. Daarnaast geven mensen vaak aan eerder vrijwillig actief te worden in hun eigen wijk dan buiten de wijk. Reden te meer om ook bij het betrekken van vrijwilligers wijkgericht te werk te gaan. Met behulp van het instrument 'buurt aan zet' formuleren buurtvrijwilligers een programma ter stimulering en versterking van het vrijwilligerswerk in de buurt. De buurtvrijwilligers vormen samen een projectteam dat wordt ondersteund door een stuurgroep met professionele ondersteuners. Ideeën uit de buurt worden via een bewonerspanel verzameld, geprioriteerd en vervolgens uitgewerkt in een buurtprogramma dat moet leiden tot de realisering van de ideeën. De stuurgroep bewaakt de uitvoering en voortgang van het project en is door het college gemandateerd om de vrijgegeven budgetten te besteden aan de ideeën die door het projectteam zijn geprioriteerd. De stuurgroep is tevens degene die achteraf verantwoording af legt aan het college.

Beoordeling Buurt aan zet

Voordelen	Nadelen
Breed perspectief: verbeteren leefbaarheid	Werving van vrijwilligers is lastig: je zoekt doeners die het overleg niet schuwen
Ons kent ons- eigen mensen actief voor eigen buurt	Vraagt een grote inzet van deelnemers

A. NAAR INTERACTIEF BELEID 3

STAP 1 Visie op het
vrijwilligerswerk 7

STAP 2 Comfortzone op de
participatieladder 11

STAP 3 Visie op betrekken 15

STAP 4 Beleidsfase(n) 19

STAP 5 Instrumenten 23

STAP 6 Welke vrijwilligers? 27

STAP 7 Draagvlak en
uitvoering 31

STAP 8 Evalueren 39

**B. INSTRUMENTEN EN
VOORBEELDEN 39**

C. Literatuurlijst

C. Literatuurlijst

- Boedeltje, M. (2009), *Draagvlak door interactief bestuur*, Universiteit Twente, Twente
- Commissie Vrijwilligersbeleid (2003), *Interactief in plaats van een brief*, Den Haag
- Gemeente Utrecht (2008), beleidskader 2008-2010 Concept, *Vrijwillige inzet voor elkaar*, Utrecht
- Gemeente Hengelo (2008), *Handleiding interactief werken*, Hengelo
- Gemeente Oud- Beijerland (2008), *Beleidsplan Meedoen in Oud-Bijerland, Samen met burgers en organisaties*, Oud- Beijerland
- Gast, W.J., de; Hetem, R. & Wilbrink, I., *Basisboek vrijwilligersmanagement*, Coutinho/MOVISIE, Utrecht, ISBN978-90-469-010-9
- Kolner, C. en Duijvestijn P. (2007), *Handreiking Wmo en vrijwillige inzet*, DSP-groep, Amsterdam
- Ministerie van VROM (2007), *Factsheet Transparantie en terugkoppeling*, Den Haag
- Ministerie van VROM (2007), *Beleid met burgers, praktische gids voor burgerparticipatie*, Den Haag
- Pröpper, I en D Steenbeek (2001), *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*, Coutinho, Bussum
- Raymakers, L. en Vording, M. (2008), *Meedenken, meepraten, meedoen*, Erasmus Universiteit, Rotterdam
- Tjalma- den Oudsten, H., Bleijenberg, C., Kaspers, F. en Boom, N. (2006) *Handreiking Burgerparticipatie in de Wmo*, SGBO, Den Haag

MOVISIE werkt aan een krachtige samenleving

MOVISIE is hét landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling. We bieden toepasbare kennis, adviezen en oplossingen bij de aanpak van sociale vraagstukken op het terrein van welzijn, participatie, zorg en sociale veiligheid. In ons werk staan vijf actuele thema's centraal: huiselijk & seksueel geweld, kwetsbare groepen, leefbaarheid, mantelzorg en vrijwillige inzet.

We investeren in de kracht en de onderlinge verbinding van burgers. We doen dit door maatschappelijke organisaties, overheden, maatschappelijk betrokken bedrijven en burgerinitiatieven te ondersteunen, te adviseren én met hen samen te werken. Lokaal of landelijk, toegesneden op het vraagstuk en de organisatie. Zo kunnen deze organisaties en hun professionals hun werk voor de samenleving zo goed mogelijk doen.

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

mantelzorg

kwetsbare groepen

vrijwillige inzet

huiselijk en seksueel geweld

leefbaarheid

Steeds meer gemeenten willen hun vrijwilligerswerkbeleid afstemmen op de ondersteuningsbehoeften van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties. Ondanks hun goede wil vinden veel gemeenten het niet altijd even makkelijk om hun beleid samen met vrijwilligers(organisaties) vorm te geven. Goede interactieve beleidsvorming omvat namelijk meer dan een Wmo-adviesraad raadplegen. Het vrijwilligersdomein is immers veel breder dan de sectoren die door een Wmo-raad vertegenwoordigd worden. Om te weten wat een passende ondersteuning in uw gemeente inhoudt, is het belangrijk om de interactieve beleidsvorming breder in te vullen en het vrijwilligersveld breed te raadplegen.

In deze brochure vindt u hier veel tips en handvatten voor. Aan de hand van een stappenplan en een aantal goede voorbeelden zult u zien dat het betrekken van vrijwilligers niet moeilijk hoeft te zijn.